

czwartek, 10.08.2023

Maryja – Kwiat nad kwiatami. „Lilia czystości” i „Róża duchowna”

Obchodzona 15 sierpnia Uroczystość Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny sięga swoją tradycją VI wieku. Uroczystość ta zwana jest także Świętem Matki Boskiej Zielnej w nawiązaniu do chrześcijańskich przekazów, że po wzięciu Maryi do chwały Nieba, z duszą i ciałem - w grobie Matki Bożej Apostołowie znaleźli pachnące zioła i kwiaty.

Kwiaty swoją kolorystyką i zapachem wywołują w nas zachwyt. Nie dziwi więc, że to właśnie one stały się symbolami Maryi i jej przymiotów. Przecież Maryja jest najpiękniejszym kwiatem ludzkości i najwspanialszą koroną stworzenia. Maryja jest także lekarstwem na nasze choroby duszy i ciała, tak jak kwiaty i zioła, które mają swoją leczniczą moc. Maryja zwana „zielną”, „kwiatową” i „łąkową” jest naszą Królową, która przynosi pociechę wszystkim strapionym w chorobach, nieszczęściach i we wszelkim złu. Już od wczesnych czasów średniowiecza wśród rajszych roślin utożsamianych z Maryją, największe znaczenie miały: lilia i róża. Ważna symbolika maryjna dotyczyła przede wszystkim barw obrazujących czystość i obejmowała „odcienie” bieli czy błękitu, ale też królewskiego złota i czerwieni. Istotne były też i to w stopniu najwyższym takie cechy jak jasność, promiennosc, gwieździstość i wertykalność roślin.

Lilia zachwyca nas przede wszystkim nieskazitelną bielą i prostym pokrojem, a kwiat róży purpurą i swoim zapachem. Oba te kwiaty wprost łączono z przymiotami i cnotami Matki Boskiej, stąd powstały takie określenia jak: „lilia czystości” czy „róża duchowna”. Wspomniane powyżej kwiaty, poprzez swoją symbolikę, zaczęły pojawiać się także w sztuce sakralnej, by ułatwić przywoływanie i kontemplację przymiotów Maryi, stając się swoistym elementem uwielbienia Jej Osoby.

Lilia biała jest symbolem anielskości, świętości, czystości i niewinności. Tak bogata symbolika w sposób jednoznaczny wskazuje na dziewicze macierzyństwo Maryi, które zostało potwierdzone dogmatem. Dlatego w sztuce kwiat lilii stał się nieodłącznym atrybutem sceny Zwiastowania. Od XII wieku w malarskich przedstawieniach tej sceny widzimy archanioła Gabriela, zazwyczaj przedstawianego z lilią w ręku zaś druga lilia znajduje się w pobliżu Maryi. Niekiedy archanioł Gabriel trzyma w ręku gałązkę oliwną lub liść palmy, które według legendy przynosi Maryi z raju, natomiast lilia, która najczęściej umieszczona jest w wazonie - zawsze towarzyszy Maryi. Lilia towarzysząca Maryi zwykle ma na łodydze trzy kwiaty, a każdy z nich, kolejno, jest symbolem dziewictwa Najświętszej Maryi Panny przed Zwiastowaniem, w momencie Zwiastowania i po Zwiastowaniu. Także podkreślenie bieli lilii poprzez kontrast z ciemnym tłem obrazu wspaniale symbolizuje Jej dziewictwo i wybranie na Rodzicielkę Mesjasza. Scenom Zwiastowania towarzyszyć może przedstawienie ogrodu zamkniętego, będącego również symbolem dziewictwa Maryi, zawsze jednak pośród innych kwiatów w ogrodzie zamkniętym rosną lilie. Lilia obok wielu „odcieni” bieli ma także, dzięki znajdującym się w kwiecie słupkom i pręcikom, złotawe wnętrza. Oba te kolory podkreślają królewskość lilii. Rozkwitły kwiat rozciąga wokół siebie słodki zapach a sam kielichowaty kształt kwiatu sugeruje, że w jego głębokim wnętrzu mogą kryć się jakieś tajemnice.

Wedle tradycji chrześcijańskiej, lilia wyrosła z łez Ewy oplakującej wygnanie z raju.

Ryc. 1 - Mistrz Jerzy, Zwiastowanie, 1517 r., ryc. 2 - M. Ruggiero Zeppo (?), Madonna z liliami, XV w., ryc. 3 - Fra Filippo Lippi i Francesco Pesellino, Madonna z Dzieciątkiem, 1470 r.

Zgodnie z objawieniami św. Brygidy w koronie Matki Boskiej znajdowało się siedem lilii. Pierwsza była symbolem pokory, druga – bojaźni bożej, trzecia – posłuszeństwa, czwarta – cierpliwości, piąta – stateczności, szósta – dobroci. Siódma lilia oznaczała

miłosierdzie dla wszystkich potrzebujących.

Lilia jest nie tylko atrybutem Marii Panny, ale również św. Józefa oraz wielu innych świętych takich jak św. Franciszka z Asyżu, św. Tomasza z Akwinu, św. Klary i św. Izabeli.

Od wieków z Maryją łączono także kwiat róży, który już od antyku uchodził za najpiękniejszy kwiat, symbolizujący kobietę. W piętnastowiecznej sztuce malarskiej Maryję bardzo często przedstawiano w ogrodzie różanym, co było nie tylko symbolem raju, lecz także dziewiczości Maryi. Matkę Boską w modlitwach zwano „różą wspaniałą”, „różą bez kolców”, „różą mistyczną”, „białą różą”, „krzewem różanym Jeruzalem” czy „kwiatem różanym na wiosnę”. Maryja to także rosa spina carens – róża pozbawiona kolców. Wierzą bowiem, iż różany krzew, rosnąc pierwotnie w raju, nie posiadał cierni, kolce zaś otrzymał dopiero wskutek grzechu pierworodnego. To pramatka Ewa zwana kolcem, czyli cierniem była powodem ich powstania.

Maryję nazywano także Czerwoną, Białą i Purpurową Różą: czerwoną ze względu na miłość i ascezę, białą z uwagi na dziewictwo i doskonale urzeczywistnianie cnót w codziennym życiu, a purpurową ze względu na współczucie, chociaż w purpurze można też dostrzec królewskość Bogarodzicy. Kwiat róży wskazywał także na wieczność i niebo, gdyż w niebie unosić się ma podobny do różanego zapach. Tak więc róża najdoskonalej symbolizuje Maryję, a przywoływana w tekstach litanii podkreśla Jej niezwykłą miłość i czystość, jak również cierpienie.

Ryc. 4- Niepokalane Poczęcie Panny Marii z fary w Krośnie, ok. 1630 r. (widoczne róże w otoku i lilia u dołu), ryc. 5 - Michelino da Besozzo (?), Madonna w ogrodzie różanym, 1435 r. (fragment), ryc. 6 - Matka Boża z Paczółtowic, ok. XV w., (Madonna w ogrodzie zamkniętym - symbolicznym kwietnym gaju)

Bukiety żywych róż, tak jak i srebrne czy złote róże składano jako wotum przed ziemskimi wizerunkami Najświętszej Panny. Składali je zwykli ludzie jak i wielokrotnie papieże (np. św. JP II czy Benedykt XVI).

Kwiaty róży towarzyszyły wielu maryjnym objawieniom (np. Gwadelupa, La Salette), gdy to podczas ich trwania Niepokalana Dziewica Maryja wykazując troskę o nas, wzywała do czuwania.

Niech przy okazji Uroczystości Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, jak i w każdy nasz powszedni dzień niespodzianie napotkane żywe kwiaty lilii i róż sprawią, że dostrzeżemy w nich tę piękną symbolikę maryjną i obudzi się w naszych sercach zachwyt, nad licznymi cnotami Dziewicy Maryi. Spontanicznie i z wdzięcznością wezwijmy wtedy Maryję w modlitwie, aby „Przyczyna naszej radości”, Lilia czystości i „Róża duchowna” pomagała nam wiernie wypełniać misję kroczenia drogą woli Bożej. Maryja jest bowiem zawsze blisko nas i otacza nas swoją opieką.

Ryc. Stefan Lochner, Madonna w Altanie Różanej, ok. 1440-42 r., (fragment)

(wykorzystane ilustracje pochodzą z domeny publicznej, zbiorów własnych oraz portalu niezlasztuka.net, tekst własny)